

Verslag van de lezing 'Jantjes van Leiden'

Door: Jan Leeuwenhoek

20 maart 2018

Het is een bijzondere lezing, want de heer Kagie wordt vergezeld door het Zeemanskoor Rumor di Mare, dat gedurende de avond meerdere liederen ten gehore brengt.

Rudie Kagie vertelt dat hij enige tijd geleden gevraagd is door dit Zeemanskoor om iets te vertellen over de geschiedenis. In 1986 had hij hier al een boekje over geschreven. Zelf geeft hij aan, dat zijn boekje van toen algemeen van karakter was. Nu, 30 jaar later, is er inderdaad ook meer over de historie bekend.

De zeevaartschool werd opgericht als een soort sociale instelling. Abraham Rutgers van der Loef was een dominee (1847-1885 in Leiden) van de Groninger richting; 'theoloog van de daad', zo geeft de heer Kagie aan. Sociale woningbouw, onderwijs, wezenzorg, de aanpak van deze zaken maakt deel uit van de tijdgeest van midden 19e eeuw. Daar hoorde dus ook bij dat er iets werd gedaan aan het 'lot der verwaarloosde vagabonderende jongens in de Leidse achterbuurten'. Samen met de slijter Kluijt en de meubelmaker Sandifort, diaken van de Waalse gemeente, was Abraham één van de drie Leidse mannen die het initiatief namen voor de Zeevaartschool.

Leiden was in die tijd niet bepaald welvarend, ook ten opzichte van andere Hollandse steden. De stad was behoorlijk verpauperd; de industrie was teruggevallen. Vergane glorie. Er was ook veel sterfte door cholera.

Het initiatief van de groep van Abraham uit 1855 was dat jongens van 13-17 jaar werden opgeleid tot matroos. Een paar maanden na het initiatief kon dit al van start gaan nl. in oktober 1855. Het initiatief was gericht op het kunnen gaan werken bij de koopvaardijvloot. Bij de koopvaardij was echter weinig enthousiasme om samen te werken. Toen richtte men zich op de Marine. Dat vond de groep-Van der Loef wel jammer. De Marine had nl. een slechte reputatie en hij wilde juist deze jongens van bescheiden afkomst betere kansen geven. De Marine bestond uit 'uit de hele wereld bijeengebracht volk'. Lijfstraffen waren daar nog gewoon, terwijl dat wettelijk al verboden was.

Door de minister van Marine werd een kanonneerboot geschonken als opleidingsschip. De school ging in 1855 met 24 leerlingen van start.

De Leidse bevolking stond gereserveerd tegenover de nieuwe school. Leiden was natuurlijk geen zeevaartstad. De slechte reputatie van de Marine hielp ook niet. Toch ging het aantal leerlingen snel omhoog. In 1856 werden 120 jongens aangemeld. Daarvan werden er 72 afgekeurd en konden 48 jongens starten. Geleidelijk kwam de school in een gunstiger daglicht. Er kwam een scheepsonderwijzer die de jongens lezen, schrijven en wat aardrijkskunde leerde. Er waren twee chirurgijns die gratis werkten voor de leerlingen. Eén maal per week kregen de jongens een gratis maaltijd, later twee maal per week. Best wel positieve dingen voor de stad, geeft Rudie Kagie aan.

Andere steden namen het idee van Leiden over, zoals Groningen en Haarlem. Ook daar werd een kanonneerboot ter beschikking gesteld door de minister.

Geleidelijk veranderde het karakter van de school. Er kwamen leerlingen van andere steden bij. Ook kwam er iets 'beter volk' (men moest de huisvesting zelf betalen). Nieuwe huisvesting was nodig. Het

werd één van de opleidingscholen van de Marine. Naar gelang de wensen van de Marine gingen de opleidingseisen omhoog of omlaag. Op theoretisch gebied werd de opleiding zwaarder. In 1914 werd het een officiële opleiding voor onderofficieren. Dat liep tot 1922 toen de school werd opgeheven. Uiteindelijk zijn er 13.284 matrozen afgeleverd geeft de heer Kagie aan. Gestart vanuit sociale zorg voor straatjochies werd het een reguliere opleiding voor de Nederlandse Marine.

Tenslotte: de naam Jantje van Leiden komt van Jan Beukelszoon (1506-1536). Hij werd opgeleid als kleermaker, maar was ook koopman en herbergier. Hij was een mooiprater, die zich er vaak met een mooi praatje van afmaakte.

Jan Tolboom dankt Rudie Kagie hartelijk voor zijn interessante lezing over dit voor de Leidse historie zo belangrijke onderwerp. En het koor voor de mooie liederen!